

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ אִמּוֹר תַּשְׁפִּי"א

שבת ומועד במדינה יהודית

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

האם מותר שלא לשמור שבת כשעוסקים בנושא של קידוש החודש?

נוסיף ונברר על דברינו **לפרשת אמור תשס"ד**, שם עסקנו בנושא חשוב זה.

פתיחת פרשת המועדות בפרשתנו, מציבה בפנינו מבנה וסגנון האומרים דרשני:

"(ב) דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם **מוֹעֲדֵי יְקֹנֶךָ** אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲלֵהֶם **הֵם מוֹעֲדֵי**:"

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשֶׂוּ שַׁבַּת הוּא לִיקְנֹךָ כָּל מוֹשְׁבְּתֶיכֶם: פ

(ד) **אֲלֵה מוֹעֲדֵי יְקֹנֶךָ** מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם **בְּמוֹעֲדָם**" (ויקרא כ"ג ב-ד).

בפסוקי המסגרת (ב,ד) מודגש פעמיים, בכל אחד מהם, עניין **המועד** (הביטוי מועד מקבל משמעות כפולה, הראשונה = חג, השניה = בזמן הנכון), בפסוק האמצעי (ג) מופיעה לפתע פרשיית השבת.

מה פשר העניין?

רש"י תירץ את הכפילות בדרך הבאה: פסוק אחד עוסק בקידוש החודש והשני בעיבור השנה (את הופעת השבת ביניהם הוא מפרש על דרך הדרש). עיבור השנה נצרך משתי בחינות. הראשונה, כדי להבטיח שחג הפסח, יחול לעולם בתקופת האביב. השנייה, כדי שעם ישראל לא יאלץ לעלות לרגל בתקופת הגשמים. את הצורך הראשון ניתן להגדיר כ"צרכי שמים", כך יישמר הציווי האלהי.

את הצורך השני ניתן להגדיר "כצרכי העם", או בלשון אחרת "כבוד האב" ו"כבוד הבן".

קביעת המועד = החג, במועדו = בזמן הנכון, תלויה בעיבור השנה וגם בקידוש החודש.

יש הבדל ביניהם!

עיסוק בקידוש החודש מתיר את אי שמירת שבת. לכן, מי שראה את המולד איננו מחויב בשמירת שבת והוא רשאי להגיע אל בית הדין גם תוך מעבר על הלכות שבת. לעומת זה, העיסוק בעיבור השנה איננה מתיר חילול שבת.

אם נצעד על פי דרכו של רש"י ואחרי בקשת המחילה, נציע כי הפסוק הראשון עוסק בקידוש החודש, לכן הוא קודם לפסוק על השבת כי הוא דוחה אותו. לעומת זאת, הפסוק השני עוסק בעיבור השנה ולכן השבת קודמת לו שהרי היא איננה נדחית מפניו.

אם נבוא ונשאל: מדוע יש צורך גם בנימוק של "כבוד האב" = הקב"ה, וגם של "כבוד הבן" = עם ישראל?

נענה ונאמר: שהמציאות של עם = מדינה יהודית, משנה סדרי הלכה.

מהלכות קידוש החודש שלימדונו חז"ל, נלמד שכשמדובר בשמירת שבת של מדינה – של כלל הציבור, משתמשים בכללי הלכה שונים. קצרה כאן היריעה מלהכיל את הדיון בפרטי עיקרון זה. נפנה את קוראינו החביבים, לדבריו של מו"ר מרן הגר"ש ישראל זצ"ל, בספרו החשוב "עמוד הימיני" (סימן יז), שם הוא דן בשאלת המפתח של עבודת המשטרה בחג ובמועד במדינת ישראל. כאשר מדובר בשאלות פרטיות, הפתרון המקובל מדורי דורות הוא "גוי של שבת" (היתר זה איננו גורף ויש תנאים מגבילים בשימוש בו).

לכל אחד ברור כי אי אפשר לנהל מדינה תוך הסתמכות על פתרון מסוג זה. הפתרון חייב להיות מערכת. מו"ר קורא בדבריו דווקא לציבור שומר המצוות, להתגייס לעבודת הקודש של שירות במשטרה ובכוחות הביטחון האחרים, אף על פי שברור כי במהלך עבודתם יקראו לעשות גם תורנויות בשבתות וחגים. מה שברור הוא, שהם יצטרכו לפעול גם במקום, שלכאורה, פיקוח הנפש הוא עקיף, כמו בעבירות רכוש. הרב ישראלי קורא להרחיב את ההיתר גם לחזרה הביתה, לאחר ביצוע המשימה/תורנות.

דווקא **במועדים** שאחרי יום העצמאות, בשבוע בו חל ל"ג בעומר, **המועד** בו הפסיקו תלמידי רשב"י – לוחמי בר כוכבא למות, היום בו אנו גם מציינים את גבורתם בניסיון לחדש את עצמאות ישראל, ולפני יום ירושלים - **המועד** בו אנו מציינים את היציאה למרחבי ארץ ישראל וההשתחררות מ"גבולות אושוויץ", נודה לקב"ה על פדות נפשנו, ונעשה כל מאמץ לשמור היטב על המתנה האדירה שקיבלנו – מדינה יהודית עצמאית.

לע"נ חברי הנהלת 'ארץ חמדה'

לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מר משה וסרצוג ז"ל כ' בתשרי תשפ"א	לע"נ מר שמש ז"ל י"ז בסיוון / כ' באב
לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ מרים שטרן ע"ה נלב"ע ה' באב תשע"ט	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברקפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וסוזן וסרטייל ז"ל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
לע"נ מרת טובה גיטל בת שלמה זלמן גרינפלד ז"ל גיבורה, ניצולת שואה וצדיקה שהעמידה דור ישרים יבורך	לע"נ מרת גיטה ור' אברהם קליין ז"ל ד' באב / י"ח באייר	לע"נ שמואל רוזנהק ז"ל נלב"ע ו' באייר תשע"ג	לע"נ נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה	לע"נ יחזקאל וחנה צדיק ע"ה י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א
לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד			

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

תביעה של אשה בעלת צרכים מיוחדים כנגד משרד שידוכים

'ארץ חמדה גזית' רמת גן / אדר תשפ"א / תיק מס' 80105

דיין: הרב אהרון כ"ץ

המקרה בקצרה: התובעת היא אישה עם בעיות פסיכיאטריות ומטופלת ברווחה. היא הגיעה לתביעה עם העובדת הסוציאלית שלה. התובעת פנתה לנתבעת, שהיא חברה העוסקת בשידוכים על מנת שתמצא שידוך עבור אחיה. היא חתמה על חוזה ונדרשה לשלם סך של 6,962 ₪, אולם, בסופו של דבר שולמו 4,172 ₪ בתשלומים בעזרת כרטיס האשראי של התובעת גם לאחר שבית הדין הוציא צו המורה על הפסקת הגבייה. בסופו של דבר נודע לנתבעת שאין התקדמות בשידוכים. הטענות של התובעת הוצגו על ידי העובדת הסוציאלית. לטענתה אין לתובעת יכולת להבין את החוזה עליו חתמה. כמו כן, הנתבעת לא נתנה שום שירות עבור הכסף ששולם. התובעת פנתה בעבר למנהל הנתבעת שלא ענה לפנייתיה, עד שהיא איימה עליו בתביעה. בשיחה איתה טען מנהל הנתבעת שהאח נפגש עם אישה שהוצעה לו על ידו. בהמשך, העובדת הסוציאלית הסבירה למנהל הנתבעת את מצבה של התובעת וביקשה לבטל את החוזה אולם הוא סירב. לטענת הנתבעת, בכתב התביעה לא עלתה שום טענה על איכות השירות שקיבלה התובעת עבור התשלום ששילמה. לכן בית הדין איננו יכול לעסוק בטענות שלא עלו בכתב התביעה, כמו שכתב הרמ"א (ח"מ יז, יב) לגבי טענות שלא נטענו על ידי הצדדים. בנוסף, הנתבעת טענה שלפי ההלכה אדם החתום על חוזה חזקה שקרא אותו.

פסק הדין: הנתבעת תחזיר לתובעת 2,672 ₪ וכן החזר הוצאות משפט.

נימוקים בקצרה:

1. מעמדו של סעיף בהסכם הקובע כי התשלום לא יוחזר בשום מצב

בית הדין עסק בסעיף זה של חברה זו בפסק דין קודם (תיק מס' 73064), וקבע כי לא ניתן לפרש סעיף זה כפשוטו שהרי ברור לשני הצדדים שהלקוח התכוון לקבל תמורה בעד התשלום, ולכן, במקרה שהלקוח לא קיבל תמורה הולמת, יש להשיב את התשלום. מצד שני, נקבע באותו פסק דין כי הנתבעת לא התחייבה להצליח ולגרום לכך שהזוג יינשא, אלא התשלום בשידוכים הוא עבור המאמץ. במקרה זה, הנתבעת טענה שהיא נתנה שירות, אך בפועל לא נראה שניתן שירות וכמעט לא הוצעו שידוכים לאחי התובעת.

2. האם לבית הדין סמכות הלכתית לעסוק בטענה שלא הופיעה בכתב התביעה?

הנתבעת טענה כי אין לו לבית הדין לעסוק בשאלה האם הנתבעת מילאה את חלקה משום שטענה זו לא עלתה על ידי התובעת בכתב התביעה. בית הדין סבר כי אין בטענה זו כדי למנוע מבית הדין לדון בטענת התובעת. הבסיס לדברי הנתבעת הוא דברי הרמ"א (ח"מ יז, יב) שכתב: "בעל דין שתבע חבירו בעד דבר מועט, והדין רואה שיתחייב לו על פי הדין יותר ממה שתבע, אין לו לדין לפסוק יותר ממה שתבע". הסמ"ע כתב שדברים אלו נאמרו אך ורק במקום בו יש לתובע אפשרות לבחור באחד משני סעדים, והוא בחר בסעד אחד שמעניק לו פחות כסף. במקרה כזה, אל לו לבית הדין לפסוק לתובע את הסעד השני על פיו הוא יקבל יותר. אבל במקום שהדיינים רואים שבעל הדין אינו תובע סעד משום שאינו יודע את הדין, הרי שבית הדין רשאי לפסוק גם סעד שלא נתבע. הש"ך (ס"ק טו) הביא את דברי הלבוש (עיר שושן) שכתב שאין לפסוק לטובת התובע במקרה שיש לחשוש שאולי התובע מתכוון לגבות את הכסף מהנתבע בדרך אחרת. מקרה זה אינו דומה כלל לדברי הרמ"א, זאת משום שכאן התובעת ביקשה לקבל את הכסף, והדיון הוא רק בנימוקי התביעה. זאת, בשונה מדברי הרמ"א שעסק במצב בו התובע כלל לא ביקש לקבל כסף שבית הדין פסק לטובתו. כאשר התובע מבקש לקבל סכום כסף מסוים, הרי שגם אם הנימוק שלו אינו נכון, ובית הדין מוצא נימוק אחר – בית הדין רשאי לחייב את הנתבע (כפי שנפסק בפסק דין 76045-1 של הרשת). גם בהחלטת הערעור 76045-2 התקבלה קביעה זו, אף שנפסק שם שבית הדין אינו יכול לטעון טענות עובדתיות עבור התובע אם הוא עצמו מכחיש אותן. בנוסף לכל האמור, בכתב התביעה התובעת כלל לא פירטה את כל טענותיה, ובדיון השני היא בעצמה העלתה את השאלה הזו. על כן, הטענה לחוסר סמכות הלכתית לעסוק בטענות אלו – נדחתה.

3. הכשירות המשפטית של התובעת

העובדת הסוציאלית טענה כי התובעת אינה מבינה משמעות של כסף. מנהל הנתבעת תהה על כך, ואמר שהיא דיברה לעניין, ולא הזכירה זאת כשהיא חתמה על החוזה. בית הדין קבע כי אף שהתובעת כשירה מבחינה משפטית, הרי שטענת מנהל הנתבעת כי הוא לא היה יכול לדעת את מצבה, חוטאת לאמת, וזאת משום שמסתבר שהוא שוחח עם התובעת, ויכול היה לעמוד על מצבה, או לפחות להעלות סימני שאלה, כפי שעלו גם בבית הדין תוך השיחה הקצרה שהתנהלה במהלך הדיון. לכן, בית הדין סבר שהחוזה לא בטל, אלא שהיה על מנהל הנתבעת להפסיק מיד את הגבייה מהתובעת לאחר שבית הדין הורה לו לעשות כן. לכן בית הדין הטיל על הנתבעת את כל אגרת הדיון, ובנוסף חייב אותה להחזיר את רוב הכסף שגבתה מהתובעת.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

Malemo, Sweden

מלמו, שבדיה
שבט, ה'תשנ"ז

הספד על מי שחי ללא קבלת עול מצוות

שאלה

כאן בקהילה נהוג לומר הספד גם על מי שחי כל ימיו ללא קבלת עול מצוות. האם אין כאן חשש שמא בזאת יגרמו רעה גם למספיד וגם לנפטר ח"ו, כמובא במקורותינו?

תשובה

יש להספיד כל יהודי ולהזכיר את מידותיו הטובות¹. וגם אפשר להוסיף קצת מעבר לכך². ובכל מקרה אפשר לדבר על חיי האדם וסופו³ כדי שהחי⁴ יתן אל לבו⁵.

- 1 בשו"ע (יורה דעה, סי' שדמ, א) מוזכר רק עניין המידות ולא עניין קבלת עול מצוות, ובפרט בימינו שיש ללמד זכות על שאינם שומרים תורה ומצוות.
- 2 שו"ע, (שם). ומסביר הטי"ז (שם) - "דדבר המסתבר, שכל מי שעושה איזה מצוה כגון צדקה וכיוצא בה באיזה שיעור, בודאי אם היה בא לידו דבר הצורך קצת יותר, ודאי לא היה מניח מלעשות גם אותו השיעור, כי לא היה משחית בעבור דבר מועט יותר, ועל כן נחשב לו כאלו עשאו, ואין כאן עדות שקר עליו". לכן אנו מניחים אצל כל יהודי שהיה עושה גם קצת יותר ממה שעשה בפועל אלא שמפריעים שונים מנעו זאת ממנו.
- 3 ומ"מ יש להזהר לא להפליג יותר מדי.
- 4 "גשר החיים", (ח"י, פרק יג, א)
- 5 עיין ב"אגרות משה" (יורה דעה ח"ג תשובה קמו) בדבר מי שנשוי לנכריה ומבקש להיקבר על ידה, ושם הסתייג מלהספידו. ועיין במאמרי הראי"ה, "על במותינו חללים" ו"המספד בירושלים".

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלב"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
--	---	--------------------------------	--	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
ישראל עמיחי בן לאה
רבקה רינה בת גרונה נתנה

ניר רפאל בן רחל ברכה
חנן הראל הכהן בן דרורה
מאירה בת אסתר
חוה ראנלה בת פיילא
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
אריה יצחק בן גאולה מרים
משה בן שרה הכהן
נטע בת מלכה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסיביה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה